

DOI: 10.33270/02263101.10

УДК 355.097.2

ХІМІЧ Володимир*

старший викладач кафедри теорії та історії держави і права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

29000, вул. Героїв Майдану, 8, м. Хмельницький, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6764-4722>

Волонтерство як активна правомірна поведінка в умовах воєнного стану

Анотація. Правова поведінка індивідів в умовах воєнного стану суттєво відрізняється від правової поведінки в мирний час під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників. Статтю присвячено питанням активної правомірної поведінки особи в умовах дії правового режиму воєнного стану. Акцентовано, що в кризових ситуаціях, коли держава вводить у дію особливі правові режими, спостерігаються зміни в поведінці всіх учасників правової взаємодії. Ці зміни, з одного боку, є свідомим виконанням сукупності правил поведінки, які вводяться державою задля забезпечення безпеки суспільного життя та національної безпеки й оборони, а з іншого – є формами соціально значущих активностей особи, які є відповіддю на поточні соціальні запити й також пов'язані з питаннями соціальної та національної безпеки й оборони. Обґрунтовано, що активною правовою поведінкою є така поведінка, яка передбачає усвідомлене виконання чинних норм права у формі активної участі в громадянському житті, водночас сутність правомірної поведінки детермінована характером суспільних відносин. Встановлено, що основними формами активної правомірної поведінки громадян в умовах дії правового режиму воєнного стану є: координація гуманітарної допомоги, волонтерська діяльність, організація евакуаційних маршрутів і збір коштів. У статті зазначено, що волонтерська діяльність є бажаною та суспільно корисною поведінкою. Волонтерство визначено як діяльність, що спрямовується на досягнення суспільно значущих завдань і має такі ознаки, як: добровільність, безоплатність, інституційність, нормативність, правове регулювання, яке закріплюється в положеннях міжнародних і національних правових та нормативно-правових актах. Мета волонтерської діяльності складається з трьох компонентів: спрямована на захист прав і свобод людини; передбачає надання матеріальної або психологічної допомоги; є формою самореалізації особи.

Ключові слова: правова поведінка; активна правомірна поведінка; девіантна поведінка; воєнний стан; волонтерство; волонтер; доброволець.

Історія статті:

Отримано: 25.03.2026

Прийнято: 28.04.2026

Опубліковано: 29.05.2026

Рекомендоване посилання:

Хіміч В. Волонтерство як активна правомірна поведінка в умовах воєнного стану. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2026. № 1 (31). С. 88–94. DOI: 10.33270/02263101.10

*Відповідальний автор

© Хіміч В., 2026. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Вступ

Вважається, що лише з 80-х років минулого століття правомірна поведінка набула належного теоретико-правового осмислення. Переосмисленню явища та концепту правомірної поведінки сприяли ідеї П. Бурдьє, соціологічні ідеї якого вплинули на розвиток сучасного йому гуманітарного знання. У своїх наукових розвідках він сформулював низку засадничих положень, які надалі в модифікованому вигляді були використані в правознавстві (Glevares, 2021). Слід уточнити, що в питаннях правової поведінки правознавство досить активно використовує надбання соціологічної думки. У правознавстві значущими є результати дослідження поведінкових стратегій індивідів у спільноті (конформісти та девіанти) (Melnyk et al., 2024)

Матеріали та методи

Різні аспекти проблеми активної правомірної поведінки, зокрема й волонтерства, досліджували такі вчені, як: Я. Бариська (2025), Р. Головач (2024), А. Йосипів та О. Гумін (2021), Р. Захарчук (2024), Т. Корж-Ікаєва (2024), О. Лапка (2025), А. Романова (2024), І. Щербай (2020).

Водночас огляд наукового доробку наведеного переліку науковців свідчить про певну закономірність: більшість із зазначених дослідників працюють у площині соціології, психології або загальної теорії права. Суто юридичних досліджень, які б аналізували волонтерську діяльність крізь призму чинного законодавства про воєнний стан, зокрема Закону України «Про правовий режим воєнного стану», та його впливу на правовий статус волонтерів, залишається критично мало. Ця прогалина є не лише академічною, а й практичною: волонтери, які працюють у зоні бойових дій або поблизу лінії зіткнення, потребують чіткого розуміння свого правового статусу, обсягу прав і гарантій.

Мета статті полягає в дослідженні особливостей волонтерської діяльності як активної правомірної поведінки особи в умовах воєнного стану.

Досягнення зазначеної мети передбачає використання комплексу загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Формально-юридичний метод дає змогу проаналізувати нормативну базу, що регулює волонтерську діяльність. Порівняльно-правовий метод забезпечує зіставлення законодавчих підходів до визначення волонтерства на міжнародному та національному рівнях. Соціологічний метод дає можливість оцінити реальні зміни в поведінці населення в умовах воєнного стану. Системно-структурний метод використовується для класифікації форм активної правомірної поведінки та виявлення місця волонтерства серед них.

Результати й обговорення

Правова поведінка не може обмежуватися лише узгодженістю з вимогами правових норм або формальними емпіричними обставинами, оскільки вона безпосередньо пов'язана з внутрішнім станом конкретного суб'єкта права та відображає його відданість певним цінностям і переконанням. Поділяємо позицію авторів статті «Конформістська поведінка людини в умовах соціально-правової дезорганізації», згідно з якою сутність правомірної поведінки детермінується характером суспільних відносин, а «правомірність у вчинках – це вираження соціальної прийнятності, суспільної корисності певної діяльності людей. Водночас цей вид поведінки є відображенням його соціо-природної зумовленості й адекватності ідеям, що домінують у суспільстві, і принципам його соціальної необхідності. Крім того, до цих властивостей поведінки відносять також і факт суспільного схвалення й належності вчинення правомірної поведінки, що виявляється як урегульованість цього виду поведінки соціонормативним інструментарієм» (Romanova, & Shcherbai, 2020, p. 100).

Правомірна поведінка як вид правової поведінки передбачає лише «позитивні» вчинки суб'єкта, причому «позитивність», з теоретико-правових позицій, асоціюється з відповідністю чинним нормам права й непорушенням наявного поточного правопорядку.

На нашу думку, активна правомірна поведінка є такою поведінкою, яка є усвідомленим виконанням чинних норм права, що презентується виконанням обов'язків, реалізацією прав і дотриманням вимог права. Згідно з цим підходом, активна правомірна поведінка, на відміну від пасивної правомірної поведінки, представлена активними діями, які спрямовані на підтримку чинних норм права у формі активної участі в громадянському житті, дотримання законів, суспільно корисній діяльності, та має слугувати балансу й стабільності в суспільстві. Отже, виокремлюють дві групи критеріїв правомірної поведінки, які органічно взаємодоповнюють одна одну: формальні (відображають і забезпечують порівняння конкретної поведінки та чинних нормативів) і змістовні (відображають соціально-позитивну значущість поведінки та її цінність). Перша з них відображає сутність пасивної правомірної поведінки, натомість активна правова правомірна поведінка органічно поєднує зазначені два підходи. Активна правомірна поведінка суттєво відрізняється від пасивної правової поведінки тим, що формується на основі внутрішніх переконань і системи чітко сформованих індивідуальних принципів поведінки суб'єкта, має високу мотивацію та чітке усвідомлення мети й бажаних результатів, які можуть бути досягнені завдяки такій поведінці.

Різновидом пасивної правомірної поведінки є конформізм як «вид пасивно-приспосувальної поведінки, яка не відрізняється від поведінки інших людей. Це поведінка за принципом «чини

так, як інші». Вона підпорядковується суспільним колективним стандартам і вимогам, а також піддається психологічному тиску й маніпуляціям. Конформісти – це особи, які не сформувалися як особистості та в чомусь позбавлені індивідуальності, тобто легко піддаються впливу інших, сильніших за світоглядно-ціннісними переконаннями, лідерів, зауважує А. Романова (2014). Попри те, що конформістську правову поведінку вирізняє пристосовництво, пасивне прийняття наявного порядку, відсутність власних позицій, оскільки індивід прагне уникнути конфлікту з групою, до якої він належить, цей вид поведінки є також правомірною поведінкою, оскільки індивід дотримується вимог норм права.

Питання активної правомірної поведінки набувають особливої актуальності в періоди нестабільності, зовнішніх і внутрішніх загроз для існування конкретного соціуму, коли потрібне збереження соціального й правового порядку. Правовий порядок є системою суспільних відносин, які врегульовані сукупністю чинних правових норм та упорядковані завдяки правомірній поведінці суб'єктів права, а тому найважливішим елементом правового порядку є саме правомірна поведінка. Активна правомірна поведінка та її роль у забезпеченні національної та індивідуальної безпеки під час війни набувають особливого значення. Війна специфічно трансформує поведінку індивідів як через систему факторів, які «об'єктивно сформовані в наслідок військових дій», так і через психологічні травми, ситуації постійного стресу, втрату близьких і житла, усвідомлення постійної загрози для власного життя та інші вияви, що мають індивідуальний характер щодо особи» (Rusanov, 2024).

Правовий порядок презентує такий порядок регулювання суспільних відносин, який уможливорює реалізацію встановлених норм права шляхом дотримання, використання, застосування й виконання всіма суб'єктами правовідносин (як фізичними, так і юридичними особами) без порушення чинних норм права. На думку Н. Ортинської (2024), на теоретичне переосмислення змісту правової поведінки вплинули реальні історичні події, які змінили парадигмальні уявлення про поведінку людини. Це події, пов'язані з першою та другою світовими війнами, «адже саме у ці трагічні часи сама цінність людини та її життя, здоров'я, честь та гідність набули іншого забарвлення» (Ortynska, 2024, p. 760).

В умовах воєнного стану правова поведінка індивідів може суттєво відрізнитися від правової поведінки в мирний час під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників. Причому зберігається суспільна потреба в активній правомірній поведінці. Основними формами активної правомірної поведінки громадян в умовах дії правового режиму воєнного стану є: координація гуманітарної допомоги, волонтерська діяльність, організація евакуаційних маршрутів і збір коштів.

У перекладі з латини «voluntarius» означає «доброволець», а тому з позицій мовознавчого аспекту поняття «волонтерство» синонімічне з поняттям «добровільництво». Отже, волонтерська діяльність – це добровільна та безоплатна діяльність, яка спрямована на надання допомоги людині чи групі людей, організації або державі. На думку О. Васильченко (2025), особи, схильні до волонтерства, є групою соціально орієнтованих новаторів, поведінка яких «характеризується акцентом на благодійності та соціальній відповідальності. Люди цього кластеру активно включаються в допомогу іншим, сприймаючи соціальну взаємодію як важливий елемент свого життя, і застосовують інноваційні підходи для вирішення суспільних питань» (Vasylchenko, 2025, p. 446). З позицій соціологічного аналізу феномену волонтерства, елементи останнього наявні практично за будь-якого політичного ладу й соціально-культурних умов. Прикметним є те, що визначення волонтерства різняться залежно від рівня аналізу цього феномену: міжнародного, національного чи локального. Ці відмінності ефективно виявляють і досліджують за допомогою крос-культурного аналізу. Конкретних форм і визнаного статусу волонтерство набуває лише в громадянському суспільстві, де діють різні форми самоорганізації населення, адже громадянське суспільство є сферою добровільних асоціацій – інститутів, які створюють і розвивають самі громадяни (Ferhiuson, 2020).

На практиці волонтери «реалізують певний вид діяльності, спрямований на досягнення конкретних цілей і завдань», що має такі характеристики: «1) це є діяльність, якою актори (діячі) займаються за власним бажанням і самостійним вибором; 2) люди, що реалізують такого роду діяльність, не очікують будь-якої матеріальної винагороди за результати своєї праці; 3) ця діяльність виявляє ознаки інституційно закріпленої» (Pohribna, 2015). Попри те, що волонтерська діяльність є добровільною та показником самоорганізації громадянського суспільства, у реаліях сучасного світу вона чітко регламентується відповідними правовими та нормативно-правовими актами, які її унормовують і регламентують. Тому, на нашу думку, у сучасних соціальних реаліях слід виокремити ще одну характеристику волонтерської діяльності – нормативність, оскільки ця діяльність підлягає правовому регулюванню, яке закріплюється в положеннях міжнародних, національних правових і нормативно-правових актах. Слід зауважити, що волонтерська діяльність, а отже й поведінка волонтерів, може реалізовуватися у двох умовних контекстах: за стабільного соціального стану або в умовах нестабільності (кризові явища в суспільстві, стан війни, стихійні лиха, введення особливих правових режимів). Другий контекст вирізняється суспільною нестабільністю, порушенням звичного способу й режиму життя тощо.

В Україні волонтерський рух громадян чи громадських організацій зосереджений на діяльності, яка прямо або опосередковано пов'язана з війною: допомога постраждалим від воєнних дій, тимчасово переміщеним особам, військовим.

Нині мета волонтерської діяльності є трикомпонентною: ця діяльність спрямована на захист прав і свобод людини; передбачає надання матеріальної або психологічної допомоги; є формою самореалізації особи. Волонтерська діяльність має різні види, залежно від сфери, у якій вона реалізується. Тому можна виокремити дванадцять найпоширеніших видів волонтерської діяльності: волонтерська діяльність, пов'язана з навичками особистості; волонтерська діяльність у віртуальній формі; екологічне волонтерство; волонтерство, яке здійснюється в умовах надзвичайних ситуацій; волонтерська діяльність в закладах освіти; медичне волонтерство; волонтерська діяльність, спрямована на боротьбу за права; корпоративне волонтерство; спільнотне/громадянське волонтерство; соціальне волонтерство; спортивне волонтерство; волонтерство за захист прав. Цей перелік не є вичерпним і може бути розширеним.

Витоки волонтерської діяльності (волонтерства) пов'язують з біблійними часами, коли самаритяни надавали допомогу всім, хто її потребував. А виникнення волонтерського руху як феномену датується серединою XIX століття, коли Анрі Дюран запропонував створити Червоний Хрест, який би працював на волонтерських засадах, надаючи першу медичну допомогу полоненим і пораненим. Після завершення Першої світової війни у Європі з'явилися люди, які готові були надавати допомогу постраждалим у війні та саме в цей час були створені перші волонтерські організації (засновано Координаційний комітет міжнародної волонтерської служби (CCIVS) під егідою ЮНЕСКО зі штаб-квартирою в Парижі) (Pohribna, 2015).

У сучасній Україні першими волонтерами були представники Корпусу миру США в Україні. Особливої актуальності волонтерська діяльність набула з 2014 року. Як зауважує О. Лапка (2025), волонтерство в Україні з особливою силою розгорнулося «у 2022 р. із запровадженням воєнного стану. Масштабна збройна агресія призвела до значного зростання кількості волонтерів, які займаються гуманітарною допомогою, евакуацією цивільного населення, підтримкою військових, забезпеченням медицини та інших критично важливих потреб. Волонтери стали ключовою ланкою у підтримці українського суспільства» (Лапка, 2025).

Основним міжнародним документом у сфері волонтерської діяльності є Загальна декларація волонтерів, яка була прийнята 14 вересня 1990 року на XI Всесвітній конференції Міжнародної асоціації добровільних зусиль у Парижі. У цій

Декларації волонтерство визначається як «добровільний вибір, що відбиває особисті погляди й позиції, активна участь громадянина в житті людського співтовариства, яке сприяє поліпшенню якості життя, особистому вдосконаленню й поглибленню солідарності, виражається, як правило, у спільній діяльності у межах різного роду соціально значущих проєктів, сприяє реалізації основних людських потреб на шляху будівництва більш справедливого й мирного суспільства, сприяє більш збалансованому економічному й соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і нових професій» (Pohribna, 2015).

Волонтерський рух в Україні на законодавчому рівні був урегульований ще 2011 року. Відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність»: «волонтерська діяльність – добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги... Волонтерська діяльність є формою благодійництва» та «ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, безкорисливості, неприбутковості»; а «волонтер – фізична особа, яка досягла вісімнадцятирічного віку і здійснює волонтерську діяльність на добровільній та безоплатній основі»¹.

У цьому контексті також важливо зазначити, що Закон України «Про волонтерську діяльність» зазнав суттєвих змін після 2014 року й особливо після 2022 року. Були розширені напрями волонтерської допомоги, уточнено статус волонтерських організацій, які працюють в умовах воєнного стану, передбачено додаткові гарантії для волонтерів. Зокрема, волонтери, які здійснюють діяльність у зоні бойових дій або на деокупованих територіях, отримали право на страхування, компенсацію шкоди здоров'ю та інші гарантії. Ці законодавчі зміни відображають еволюцію державної політики щодо волонтерства від простого «невтручання» до активного сприяння та захисту. Однак, як свідчить правозастосовна практика, низка питань залишається не вирішеною: податковий статус волонтерських пожертв, відповідальність за неналежне використання волонтерських коштів, правовий статус іноземних волонтерів в Україні.

В умовах широкомасштабного вторгнення росії в Україну суттєво змінилися напрями та соціальні функції волонтерства в Україні. Після 2022 року особливої актуальності набули підтримка Збройних Сил, надання гуманітарної допомоги, допомога постраждалим та організація медійних кампаній. Волонтери активно долуча-

¹ Про волонтерську діяльність : Закон України від 16 берез. 2020 р. № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>.

ються до політичного життя країни, сприяючи зміцненню національного консенсусу й суспільної стабільності. Водночас спостерігаються процеси трансформації волонтерських рухів у мобільні ініціативи, а також їхня інтеграція з армійськими та державними структурами.

Волонтерська діяльність як вид правомірної поведінки має чітку мотивацію залученого суб'єкта в цю діяльність. Л. Жужа зазначає, що «основна мотивація волонтера ґрунтується на відчутті громадянського обов'язку перед нацією, власним народом, воїнами, крім того, моральному обов'язку перед близькими людьми, що безпосередньо є учасниками бойових дій (Zhuzha), що результує у таких конкретно-практичних виявах: «а) власна ініціатива суб'єкта; б) суспільно корисний характер; в) відсутність очікувань щодо фінансової винагороди; г) здійснення у вільний час; г) відсутність безпосереднього поєднання із захистом власних інтересів та вирішенням своїх індивідуальних проблем; д) вираження у праці; е) реалізація поза ієрархічно-організаційною структурою певної установи» (Trubnikova, 2020, p. 208).

Висновки

Волонтерська діяльність є різновидом активної правомірної поведінки, яка є бажаною та суспільно корисною поведінкою, яка відповідає чинним нормам права, має свідомо-вольовий характер, безоплатна. Потреба у волонтерстві зростає в періоди серйозних соціальних потрясінь і кризових ситуаціях. У сучасних реаліях волонтерська діяльність є показником розвинутої громадянського суспільства.

По-перше, волонтерська діяльність в умовах воєнного стану є не просто різновидом активної правомірної поведінки, а її найяскравішим і соціально значущим виявом. На відміну від мирного часу, коли волонтерство доповнює діяльність державних інституцій, в умовах війни воно набуває системотворчого характеру, фактично забезпечуючи функціонування окремих сфер суспільного життя.

По-друге, правове регулювання волонтерської діяльності в Україні пройшло значну еволюцію – від Закону 2011 року до сучасного стану, однак поточна нормативна база все ще не повністю відповідає реаліям воєнного часу. Необхідне подальше вдосконалення законодавства в аспекті правового статусу волонтерів у зоні бойових дій, їхніх гарантій та відповідальності.

По-третє, класифікація видів волонтерської діяльності, розроблена в мирний час, потребує доповнення з урахуванням специфічних форм волонтерства, зумовлених повномасштабною війною, зокрема військового, цифрового та відбудовного волонтерства.

Подяки

Немає.

Фінансування

Дослідження не фінансувалося.

Конфлікт інтересів

Немає.

References

- [1] Baryska, Ya. (2025). Legal behavior of an individual: philosophical-legal and general theoretical dimensions. *Analytical-comparative jurisprudence*, 6(3), 498-503. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.06.3.76
- [2] Ferhiuson, N. (2020). *Global decline. How institutions and economies die*. (Trans.). Kyiv: Our Format.
- [3] Glevarec, H. (2021). L' "Espace social" selon P. Bourdieu. *Troisième Série*, 71(1), 223-266. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/27035498>
- [4] Holovchak, R.Yu. (2024). Justification of the lawful behavior of an individual as a guarantee of security and integrity of the state. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series "Law"*, 86(5), 429-434. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.86.5.63
- [5] Korzh-Ikaieva, T. (2024). Mechanism of administrative and legal regulation of volunteer activity in Ukraine. *Philosophical and methodological problems of law*, 2(28), 48-60. DOI: 10.33270/02242802.48
- [6] Lapka, O. (2025). Peculiarities of volunteer activity: organizational and psychological problems. *Psychological features of volunteer activity: materials of the scientific-practical round table* (pp. 29-32). Kyiv: National Academy of Internal Affairs. Retrieved from <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ff39584c-dfb7-4957-81fe-93897ee0fee7/content>
- [7] Melnyk, V.P., Karas, A.F., & Skrynnyk, Z.E. (et al.). (2024). *Transformation of human existence and society in the context of modern civilizational development*. Z.E. Skrynnyk, A.F. Karas (Eds.). Lviv: I. Franko Lviv National University.
- [8] Ortynska, N. (2024). Human behavior in philosophical and legal understanding: children's aspects during military operations. *Analytical and comparative law*, 1, 759-762. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.01.134
- [9] Pohribna, V.L. (2015). Volunteering as a sociocultural phenomenon: epistemological and axiological aspects of analysis. *Bulletin of the National University "Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine"*.

- Series "Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology", 4, 185-196. Retrieved from <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/14556>
- [10] Romanova, A. (2014). Lawful Behavior as a Condition for Human Self-Assertion. *Legal Bulletin*, 6, 91-95. Retrieved from https://yurvisnyk.in.ua/v6_2014/17.pdf
- [11] Romanova, A., & Shcherbai, I. (2020). Conformist Human Behavior in Conditions of Socio-Legal Disorganization. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Series "Legal Sciences"*, 3(27), 98-103. DOI: 10.23939/law2020.27.098
- [12] Romanova, A.S. (2024). Human Behavior: Philosophical and Legal Discourse. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 1, 763-766. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.01.135
- [13] Rusanov, V. (2024). When norms are destroyed: deviant behavior of the population during the war in Ukraine. *PMGP*, 9(3). DOI: 10.26766/pmgrp.v9i3.528
- [14] Trubnikova, O.A. (2020). Volunteering as a form of social activity of the individual. *Current problems of psychology*, 7(20), 2, 205-209.
- [15] Vasylenko, O. (2025). Peculiarities of consumer behavior of Ukrainians during the war. *Scientific notes of the University "KROK"*, 1(77), 441-449. DOI: 10.31732/2663-2209-2025-77-441-449
- [16] Yosypiv, A., & Humin, O. (2021). Marginal behavior as a type of lawful behavior. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Series "Legal Sciences"*, 8, 3(31), 260-269. DOI: 10.23939/law2021.31.260
- [17] Zakharchuk, R.A. (2024). General characteristics of individual areas of volunteer activity. *Kyiv Law Journal*, 1, 167-172. DOI: 10.32782/klj/2024.1.22
- [18] Zhuzha, L. (2015). Moral aspects of the volunteer movement in support of the ATO. *European political and legal discourse*, 2(2), 210-215. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2015_2_2_33

Список використаних джерел

- [1] Бариська Я. Правова поведінка особи: філософсько-правовий та загальнотеоретичний виміри. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6. Т. 3. С. 498–503. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.06.3.76
- [2] Фергюсон Н. Глобальний занепад. Як помирають інститути та економіки / пер. з англ. Київ : Наш Формат, 2020. 144 с.
- [3] Glevarec H. L'«Espace social» selon P. Bourdieu. *Troisième Série*. 2021. Vol. 71. No. 1. P. 223–266. URL: <https://www.jstor.org/stable/27035498>
- [4] Головачук Р. Ю. Обґрунтування правомірної поведінки особи як гарантії безпеки та цілісності держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. Вип. 86. Ч. 5. С. 429–434. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.86.5.63
- [5] Корж-Ікаєва Т. Механізм адміністративно-правового регулювання волонтерської діяльності в Україні. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. № 2 (28). С. 48–60. DOI: 10.33270/02242802.48
- [6] Лапка О. Особливості волонтерської діяльності: організаційні та психологічні проблеми. *Психологічні особливості волонтерської діяльності*: матеріали наук.-практ. круглого столу (Київ, 31 берез. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 29–32. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ff39584c-dfb7-4957-81fe-93897ee0fee7/content>
- [7] Перетворення буття людини і соціуму в контексті сучасного цивілізаційного розвитку : монографія / [В. П. Мельник, А. Ф. Карась, З. Е. Скринник та ін.] ; за наук. ред. З. Е. Скринник, А. Ф. Карася. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2024. 302 с.
- [8] Ортинська Н. Поведінка людини в філософсько-правовому осмисленні: дитячі аспекти під час військових дій. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 759–762. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.01.134
- [9] Погрібна В. Л. Волонтерство як соціокультурний феномен: епістемологічні та аксіологічні аспекти аналізу. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія». 2015. № 4. С. 185–196. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/14556>
- [10] Романова А. Правомірна поведінка як умова самоствердження людини. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 91–95. URL: https://yurvisnyk.in.ua/v6_2014/17.pdf
- [11] Романова А., Щербай І. Конформістська поведінка людини в умовах соціально-правової дезорганізації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Юридичні науки». 2020. № 3 (27). С. 98–103. DOI: 10.23939/law2020.27.098
- [12] Романова А. С. Поведінка людини: філософсько-правовий дискурс. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 763–766. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.01.135
- [13] Рusanov В. Коли норми руйнуються: девіантна поведінка населення під час війни в Україні. *PMGP*. 2024. Vol. 9. Issue 3. DOI: 10.26766/pmgrp.v9i3.528

- [14] Трубнікова О. А. Волонтерство як форма соціальної активності особистості. *Актуальні проблеми психології*. 2020. Т. 7. Вип. 20. Ч. 2. С. 205–209. http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprsuh_2020_2_12_10
 - [15] Васильченко О. Особливості споживацької поведінки українців під час війни. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. Вип. 1 (77). С. 441–449. DOI: 10.31732/2663-2209-2025-77-441-449
 - [16] Йосипів А., Гумін О. Маргінальна поведінка як вид правомірної поведінки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Юридичні науки». 2021. Т. 8. № 3 (31). С. 260–269. DOI: 10.23939/law2021.31.260
 - [17] Захарчук Р. А. Загальна характеристика окремих напрямків волонтерської діяльності. *Київський часопис права*. 2024. № 1. С. 167–172. DOI: 10.32782/kij/2024.1.22
 - [18] Жужа Л. Моральні аспекти волонтерського руху на підтримку АТО. *Evropský politický a právní diskurz*. 2015. Sv. 2. Vyd. 2. С. 210–215. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2015_2_2_33
-

KHIMICH Volodymyr

Senior Teacher of the Department of Theory and History of State and Law of the Khmelnytsky University of Management and Law Named after Leonid Yuzkov
29000, 8 Heroes of Maidan St., Khmelnytskyi, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6764-4722>

Volunteering as Active Lawful Behavior under Martial Law

Abstract. The legal behavior of individuals under martial law differs significantly from legal behavior in peacetime due to the influence of both objective and subjective factors. This article addresses the issue of active lawful behavior of individuals under the legal regime of martial law. It is emphasized that in crisis situations, when the state introduces special legal regimes, changes occur in the behavior of all participants in legal interaction. On the one hand, these changes reflect the conscious compliance with a set of rules established by the state to ensure public safety, national security, and defense. On the other hand, they manifest as socially significant forms of individual activity that respond to current social needs and are likewise connected with issues of social and national security and defense. Active lawful behavior is understood as conduct based on the conscious observance of existing legal norms through active participation in civic life, while the essence of lawful behavior is determined by the nature of social relations. It is noted that the main forms of active lawful behavior of citizens under martial law include the coordination of humanitarian aid, volunteer activity, the organization of evacuation routes, and fundraising. The article demonstrates that volunteer activity constitutes desirable and socially beneficial behavior. Volunteering is considered an activity aimed at achieving socially significant goals and characterized by the following features: voluntariness, non-remuneration, institutionalization, normativity, and legal regulation as sakpened in international and national legal and regulatory acts. The purpose of volunteer activity consists of three components: it is aimed at protecting human rights and freedoms; it involves providing material or psychological assistance; and it serves as a form of personal self-realization.

Keywords: legal behavior; active lawful behavior; deviant behavior, martial law; volunteering; volunteer; voluntary worker.